

NØTTEKRÅKA

Foto: Terje Jacobsen

Ta vare på Bærums naturmangfold – det er av Norges rikeste

Les også om:

Er biologisk
mangfold viktig?

side 3

Verdien av
naturen

side 6

NiBs miljøvern-
prisvinner 2009

side 9

Stor eik
i Bærum

side 10

Lysakervassdrags-
prisen

side 12

Ostehøvel og gode formål

I år er det FNs internasjonale naturmangfoldår og Naturvernforbundet i Bærum har derfor et spesielt fokus på naturmangfoldet i våre nære omgivelser.

Rikt naturmangfold i Bærum

Vi bæringer bor midt i noe av landets rikeste naturmangfold. Spesiell geologi og godt klima gjør at ca 80 % av alle landlevende arter i Norge er representert her. Og kommunen har gjort godt arbeid med å få kartlagt naturtypene som gir dem de nødvendige livsbetingelsene (BioFokusrapport 2009-12). Mange av naturtypene og plante- og dyreartene er sjeldne og sårbare, og noen av dem finnes omtrent bare her. Dette gir et spesielt ansvar for å verne dem for oss og våre etterkommere.

Små og sårbare arealer

Arealet med størst artsrikdom er relativt lite, derfor er også de fleste områdene med ulike naturtyper ganske små. Det betyr igjen at det skal lite til før de forringes i en slik grad at bestandene av dyr og planter ikke lenger finner de livsbetingelsene de trenger for å overleve. Noen av de mest sårbare naturtypene er ålegrasengene, for eksempel på Solvik, som er en truet naturtype både her og i Europa, kalktørrengene som er leveområder for flere sjeldne og truede arter og som vi har blant annet på Fornebu og Kalvøya, og våtmarksområdene, som er viktige plasser for mat og hvile for vadefugler på trekk. De siste finner vi eksempler på både i Holtekilen og langs Engervannet.

Mange gode formål

For noen betyr uberørt natur tomter som bør foredles og bebygges i stedet for å ligge der "til ingen nytte". Og formålene er gode og aktverdige. Hver av dem trenger bare en *liten bit* av naturen og det er så mye igjen... Turveier langs våtmarksområder, småbåthavner i ålegrasenger og boligbygging i kalkfuruskog, kan det være så farlig da?

Når er grensen nådd?

Men ostehøvelprinsippet *er* farlig; Litt her og litt der, det blir fort forringet livsmiljø av slikt. Hvis Bærum skal ta vare på sitt gjenværende rike naturmangfold og fortsatt være grønt og landlig må vi stoppe opp nå før osten er helt spist opp!

Bjørg Petra Brekke
Leder

NØTTEKRÅKA

Har du forslag til stoff?

Ta kontakt med: Bjørg Petra Brekke,
tlf 95894358
E-post: bpbr@online.no

Utgitt av:

Naturvernforbundet i Bærum (NiB),
Postboks 252, 1319 Bekkestua

Bankgiro: 1627 11 34243

Ansvarlig redaktør: Bjørg Petra Brekke
Redaksjonsmedarbeider: Elen M. Søreide Lie
Utforming: David Keeping
Trykk: Haslum Grafisk A/S

VIKTIG - våre hjemmesider:

www.baerumsnatur.no

Husk at vi legger ut fortløpende informasjon om aktuelle saker på våre nettsider. Her finner du også opplysninger om arrangementer i vår regi. Se egen artikkel om nettsidene på side 14.

Er biologisk mangfold viktig?

Av Dag O. Hessen, Professor i biologi, UiO

Foto: Michael Hilditch

Vern av biologisk mangfold er av de få saker som "alle" er enige i, dels fordi det oppfattes om en ufarlig sak, men også fordi alle vil hevde at de er *for* naturen. Det er som kjent fattet et politisk vedtak om å stanse tapet av biologisk mangfold innen 2010. Det er prisverdig om enn urealistisk. Det er også klart at begrunnelsen for å stanse tapet av mangfold ikke først og fremst kan begrunnes i det politiske vedtaket som sådan, men i en faglig begrunnelse. Finnes det så objektive begrunnelser for verning av enhver art?

Vern av natur og biologisk mangfold er notorisk vanskelig fordi det berører nesten enhver utmarksaktivitet, men også fordi det er en balansegang mellom mange hensyn og stundom en schizofren øvelse. Skal vi for eksempel være for "naturen selv" eller for menneskelige behov (inkludert naturopplevelse?). Skal vi for enhver pris bevare arter som er sjeldne i Norge, men vanlige andre steder? Når skal vi interessere oss for *individene* av arten og ikke bare arten

som sådan? Skal vi verne villmarka (altså det urørte) eller kulturlandskapet (som vi verdsetter nettopp på grunn av menneskelig aktivitet). Og ikke minst; hvilke arter skal på *rødlist*er – det vil si arter som er nasjonalt i faresonen og hvilke skal på *svartelister* – altså fremmede arter som gjør skade på norsk natur og kan fortrenge opprinnelige arter? (Iberiasnegl, vasspest og mårhund kan nevnes som eksempler). Og relatert til svartelister; hvilke arter er

gode norske, hvilke er immigranter eller invaderende – og er det ren "artsrasisme" å mene at norske arter er å foretrekke framfor fremmede arter? Dessuten, siden praktisk talt alle norske arter, i alle fall de landlevende, og ferskvannsartene er vandret inn i løpet av de siste 8 – 10 000 år, hvor går grensa for hva som er norsk? Vi verner jo sjeldne ballastplanter som kom med seilskutene, men vil forhindre etablering av nye arter som kommer med ballastvann. Ganske schizofrent – eller?

For naturen eller for mennesket?

A-magasinet brakte 9. juli i år et stort foto av den vesle sommerfuglarten klippeblåvinge på forsiden, og belyste problemet med vern av denne rødlistearten under overskriften "Sommerfugleffekten", med undertittel: "Denne har stoppet

byggingen av 150 boliger”. Artikkelene inneholdt også intervju med en fortvilet grunneier som mente at vernet nå hadde gått for langt. Det er fullt mulig å forstå ham, slik det også er mulig å forstå grunneiere i Trillemarka, sauebønder og andre som synes at de overkjøres av vernemyndighetene. For mange av disse spørsmålene finnes ingen entydig etisk fasit, heller ingen biologisk, og noen konflikter må vi leve med. Det er også viktig at vernet ikke blir fundamentalistisk, men det er samtidig verdt å minne om at det er nettopp summen av stadige små inngrep som enkeltvis kan virke marginale, men som over noen år gir store reduksjoner både i urørt areal og bynære grøntarealer. Vi skal huske på at 100 år er lite i denne sammenheng.

En grunnleggende konflikt i Norge er om vernet skal forankres lokalt eller sentralt. Ideelt bør det forankres lokalt, og stundom fungerer dette bra, men dessverre er tendensen som regel at lokal forvaltning = nedbygging og tappt natur. Den gode nyheten er at det

behøver slett ikke være så vanskelig som det kan se ut til. For eksempel er det slik at argumenter for bevaring av natur eller arter gjerne deles i *biosentriske* eller *antroposentriske*. I den biosentriske argumentasjonen er det naturen i seg selv som er målet, i den antroposentriske er naturbevaring et middel til menneskelig velferd – alt fra høsting av mulige genressurser til ren opplevelsesverdi. Vi står ofte overfor problemer uten etisk fasit: Det er ikke gitt at bygdas vakre tomt til aldershjem må vike for en forekomst av sjeldne snutebiller. Vi må imidlertid se så langt fram at vi ser hva den lange rekken av små inngrep vil gjøre med våre omgivelser i løpet av 100 år, 200 år eller 1000 år. På sikt vil hensynet til natur og hensynet til mennesket falle sammen, fordi vi faktisk trenger natur. Rent praktisk kan det løses ved differensiert arealvern. Reservater er definitivt for biologien selv, nasjonalparker er for både natur og menneske (om vi nå fastholder en slik todeling), men landskapsvern er primært med tanke på vår

opplevelsesverdi – selv om det også tjener til artsbevaring.

Bygger så vern av biologisk mangfold på en slags museumsforestilling om at norsk natur skal bevares slik vi kjenner den, fordi det er dette vi subjektivt setter pris på? Er ikke dette i strid med naturens naturlige dynamikk hvor strengt tatt ingenting er statisk? I det store og hele skal ”naturen få gå sin gang”, arter vil komme og gå av naturlige årsaker, og ikke minst vil et endret klima nødvendigvis gi endret flora og fauna. Det er et kontinuerlig dryss av nye arter innover landegrensene med havstrømmer og vind, blindpassasjerer på fisk og fugl, nye fugle- og dyrearter som prøver seg, men i det store og hele byr ikke det norske klima, spesielt ikke den norske vinteren, på levelige kår. Dette endrer seg nå med endret klima, slik man har sett i mange andre land hvor utbredelsesmønstre av både gamle og nye arter er i endring. Det er strengt tatt ikke mye vi kan gjøre med det, men det er faktisk legitimt, både juridisk, biologisk og

moralsk, å tette grensene der det lar seg gjøre – og nå snakker vi om planter og dyr. Vi har en lang liste som viser at invaderende arter kan ha et betydelig skadepotensiale.

Menneskeskapt mangfold

De gamle slåtteeengene har et fargerikt mangfold som er ganske unikt. Et interessant spørsmål er om dette høyt skattede mangfold skal anses som "kunstig" siden det ikke bare er frambrakt av menneskelig aktivitet, det er også helt avhengig av skjøtsel. Overlatt til seg selv og de naturlige prosesser ville suksessen gått sin gang og en annen natur hadde tatt over. Kratt og løvtrær hadde gradvis gjenerobret blomsterengene, så hadde gran kommet inn og i løpet av en femtiårsperiode hadde det blitt en mørk og tett skog av gran uten nok lys til annet enn litt nøysom mose og noen små klynger av gaukesyre. Hadde vi så hatt tålmodighet til å la skogen stå et par hundre år ville den igjen åpnes noe etter hvert som de gamle kjempene falt. Urskogen ville overtatt, og kanskje ville både huldrestry og sjeldne kjuker funnet tilholdstid her, men blomsterenga ville aldri komme tilbake.

Kulturlandskapet er per definisjon "kunstig" i den forstand at det er menneskeskapt, men for de aller fleste er det vanskelig å tenke seg noe mer naturlig, autentisk og visuelt appellerende enn en blomstrende slåtteeeng bak skigarden. Disse, og andre typer kulturlandskap, bruker vi offentlige midler på å holde i hevd. Dette er landskap der mennesket har endret den opprinnelige natur, hogd og brent skogene, grøftet og ryddet, slått graset, latt husdyr snaugnate landskapet. Norsk naturforvaltning har derfor også her et tilsynelatende schizofrent mandat, vern og inngrep (skjøtsel) – skjønt

i realiteten dreier det seg i begge tilfelle om vern av det bestående.

Mye mer kunne selvsagt sies om dette (noe jeg har forsøkt i boka *Natur*), og dette er et spennende terreng hvor biologi og etisk filosofi møtes. Selv om det på mange av disse områdene er mange dilemmaer med kryssende interesser hvor det ikke finnes klare etiske fasiter så finnes det noen løsninger som kan ivareta de mange kryssende hensyn. Stikkordet er differensiert vern, og når vi nå endelig har fått vedtatt den nye biomangfoldloven, er vi i alle fall *noe* nærmere en løs-

Vi trenger insekter! Foto: Michael Hilditch

ning på vernets mange dilemmaer.

Mye av argumentasjonen omkring vern koker ned til det enkle faktum at vi faktisk er avhengig av velfungerende økosystemer. Begrepet "ecosystem services", som kan oversettes med naturens varer og tjenester, har i det siste blitt en viktig måte å synliggjøre både det økonomiske potensialet av arter og natur, men også verdien på andre områder (helse, opplevelsesverdi, mentalhygiene). En rekke beregninger viser at om man klarer å tenke langsiktig (hvilket er en politisk

krevende oppgave), så er ofte den økonomiske verdier og den økonomiske avkastningen av intakt natur større enn den umiddelbare gevinsten ved en irreversibel høsting av natur. Enda viktige kanskje: det er etter hvert en rekke studier som viser at opplevelse og tilgang til natur gir en fundamental fysisk og psykisk gevinst som man tidligere ikke har vært klar over – noe som har gjort at natur har vært sett på som en salderingspost, noe vi har "mer enn nok av". Når det gjelder den mer håndfaste verdien av natur så er den i en viss forstand grenseløs

siden vi i siste instans er totalt avhengig av hva naturen kan gi oss, noe mange glemmer i en tid hvor alle varer synes å komme fra fabrikker eller butikker.

Det kan nok diskuteres om Einstein hadde rett i at dersom biene forsvant så ville menneskeheten bukke under innen 4 år. Allikevel har ingenting minnet oss klarere om vår fundamentale avhengighet av natur enn den omfattende biedøden de siste årene. I store deler av verden har det skjedd en urovekkende massedød av bier, både honningbier og villbier. Årsakene er sammensatte, slik de også er for den foruroligende nedgangen av amfibier verden over, men det

er grunn til å tro at ulike menneskelige inngrep som sprøyting med pesticider, redusert mangfold av planter i kulturlandskapet og klimaendringer er utløsende. Trolig ville ikke dette blitt lagt spesielt merke til om det ikke var slik at bier var sentrale for pollinering av en rekke matplanter – og dermed at store økonomiske verdier står på spill når biene forsvinner. Biedøden er symptomatisk – og den bør være en vekker for flere enn oss som allerede er klar over verdien av arter og natur.

Hva er naturmang

Ståle Navrud

**Professor i Miljø- og Ressursøkonomi,
Universitet for Miljø- og Biovitenskap (UMB), Ås**

Kan naturmangfoldet vårt verdsettes i kroner? Dette er et spørsmål som har fått ny aktualitet i sommer i diskusjonen rundt ”Monstermastene i Hardanger”. Statnett vedtok på forsømeren å bygge luftledninger over en del av Hardangerfjorden for å sikre strømforsyningen i Bergensområdet. Lokalbefolkningen, DNT, turistinteresser, miljøorganisasjoner og husstander over det ganske land har protestert kraftig gjennom sommeren. Dette engasjementet viser tydelig at bevaring av naturmangfoldet i Hardanger har verdi for folk. Samfunnsøkonomene har metoder for å anslå størrelsesordenen av disse verdiene.

Alternativet til master og luftledning i Hardanger er sjøkabel, men dette er ca. 3 milliarder dyrere. Dette tilsvarer en femtilapp i året i ekstrakostnad for hver av de ca. 2 millioner husstandene i Norge over en 30 års periode. Spørsmålet er så om folk synes dette inngrepet i naturmangfoldet i Hardanger er verdt mer eller

mindre enn 50 kr per. år. Personlige intervju av et representativt utvalg av 2000 husstander landet over viste i 2008 at hver husstand i gjennomsnitt er villig til å betale ca. 1000 kr i økt strømregning i året for å få lagt prioriterte deler av en fiktiv ny luftledning mellom Øst- og Vestlandet som kabel i jord og sjø.

foldet vårt verdt?

I slike betalingsvillighetsundersøkelser blir tekst og billedmontasjer brukt for å vise effektene på landskap og naturmangfold av luftledning kontra jord- og sjøkabel, og vi bruker en realistisk betalingsmåte (her: økt strømregning) for at den oppgitte betalingsvillighet i størst mulig grad skal gjenspeile reell betalingsvilje. Folk hadde klare prioriteringer av landskapstyper det var viktig å unngå kraftlinjer i. Høyest prioritert var det å unngå luftledninger i tettbygde strøk, og dernest i fjell- og fjordlandskap. Resultatene fra denne mest brukte av de metoder vi har for økonomisk verdsetting av miljøgoder, tyder altså på at det er samfunnsøkonomisk mest lønnsomt å legge sjøkabel gjennom Hardanger når en tar med miljøkostnadene av luftledninger slik de verdsettes av norske husstander (se også Dagens Næringsliv 24. juli <http://www.dn.no/forsiden/politikkSamfunn/article1942548.ece>).

Vi samfunnsøkonomer har imidlertid også andre

metoder for å verdsette naturmangfold. Eiendomsprismetoden analyserer forskjeller i boligpriser for å se hva folk er villig til å betale for en bolig som ligger i et område med bedre miljøkvalitet (luftkvalitet, veitrafikkstøy), nærhet til naturmangfold (for eksempel sjø, vann og skog som rekreasjonsområder) og landskap uten kraftledninger. Studier viser at prisen for en bolig er ca. 20–30 % lavere om den ligger ved en sterkt trafikkert og støybelastet vei versus i et stille område, og boliger nær høyspentlinjer har et verditap lik 2–20 % når alle andre forskjeller mellom boligene er korrigert for.

Transportkostnadsmetoden bruker informasjon om reisekostnader og antall besøk for å beregne opplevelsesverdien/rekreasjonsverdien (dvs. verdien utover faktiske kostnader) av jakt, fiske og friluftsliv; som varierer fra 100 kr pr dag for fotturere til mange hundre kroner per dag for ørret- og laksefiske og flere tusen kroner dagen for rypejakt.

Vandring i tåke ved Døli.

Foto: Terje Jacobsen

Foto: Terje Jacobsen

Kostnadene av å erstatte de tjenester våre økosystemer gir oss er en metode for å dokumentere økonomiske verdier utover det naturopplevelser gir oss. Et våtmarksområde har for eksempel en vannrensende evne. Den økonomiske verdien av denne rensekapasiteten kan berignes ved å se på hva det koster å erstatte denne tjenesten om våtmarksområdet gikk tapt. Dette vil være kostnadene ved å bygge et renseanlegg med samme vannrensekapasitet som våtmarksområdet.

De tjenestene våre økosystemer gir oss kan også beregnes ved Betalingsvillighetsundersøkelser lik den vi foretok for vern av 13 urskogslignende barskogs-

områder i Oslomarka for en del år tilbake. I tillegg til spørreskjemaet om betalingsvillighet fikk 2500 tilfeldig utvalgte husstander i Oslo og andre kommuner som grenser til Oslomarka tilsendt en innbetalingsblankett på nøyaktig det beløpet de oppga i spørreskjemaet. Denne testen viste at opptil 40 % av de som sa de var villig til å betale faktisk betalte dette beløpet til WWFs Skogfond hvor midlene ble brukt til å leie områdene av skogeieren i 100 år og betale dem for *ikke* å hogge skogen. Siden det var frivillig å betale kan en ikke forvente at 100 % faktisk betaler, men resultatene viser tydelig at vern av det rike naturmangfoldet i våre barskoger har en økonomisk verdi som kan være større enn å avvirke tømmeret. WWFs Skogfond etablerte et marked for dette naturmangfoldet (først og fremst moser, sopp, lav og innsekter) som jo vanligvis ikke omsettes i markedet og dermed ikke har noen markedspris.

Dette viser at selv om naturmangfoldet ikke har noen markedspris har det økonomisk verdi, som bør tas inn i de samfunnsøkonomiske analyser for at de skal gi et fullstendig bilde. Dersom naturmangfoldet ikke prissettes, kommer de ikke med i de samfunnsøkonomiske analyser som rutinemessig gjøres av for eksempel samferdsels- og energiprojekter, og dermed risikerer en at de ikke tillegges den vekt de rettmessig fortjener.

Folkets røst

Rådyr. Foto: Michael Hilditch

I forrige nummer av Nøttekråka spurte vi fire av medlemmene våre blant annet om hva de savnet av informasjon. En av dem ønsker informasjon papirløst og på e-post.

Dessverre kan vi ikke tilfredsstille ønsket om informasjon på e-post fordi det har vist seg å være vanskelig å få tak i medlemmenes e-postadresser, samt å oppdatere dem. Men nå er NiB på Twitter for kortere meldinger. Se ellers artikkelen på side 14 om nettsidene til NiB, NOA og NNV.

En annen av de spurte ønsket artikler om dyr. Dette ønsket vil vi gjerne tilfredsstille, men vi har ikke klart å finne noen som kan skrive for oss. Aller helst ønsker vi artikler om dyrelivet i Bærumsmarka før og nå, men også artikler om dyrelivet i byggesonen i bygda. Hvis noen av leserne kan tipse oss om mulige skribenter, eller selv kan skrive om dyreliv for oss, kan dere kontakte Bjørg Petra på bpbr@online.no.

Naturvernforbundet i Bærum sprer kunnskap om biologisk mangfold

Fra Stovivannet.

Foto: Terje Jacobsen

Bevaring av det gjenværende biologiske mangfoldet (naturmangfoldet) er et tema som beklageligvis er kommet noe i skyggen av klimadebatten. I håp om å rette på dette er 2010 utpekt til naturmangfoldåret.

Naturvernforbundet i Bærum har tatt signalet og arbeider med en publikasjon i form av et hefte som skal gi en faglig, men lettfattelig innføring i det noe sammensatte begrepet biologisk mangfold. Målgruppene for heftet er Bærums politikere og kommuneadministrasjon samt medlemmer og andre interesserte.

I tillegg til heftet får vi laget en PowerPointPresentasjon som gir en kortere og enklere innføring i temaet. Denne er beregnet til bruk på møter og arrangementer i vårt og andre lokallags regi og kan av foredragsholder gjerne brukes i kombinasjon med stoff hentet fra heftet.

Bærum har som kjent noe av landets rikeste bio-

logiske mangfold og er slik sett blant dem av landets kommuner som har mest å miste. Heftet trekker derfor frem mange eksempler fra Bærum på det som er verdt å bevare, men beklageligvis også eksempler på gjennomførte og planlagte inngrep som kan betegnes som svært uheldige.

Vi har fått tilsagn om LA 21 midler fra Bærum kommune til vårt prosjekt. Akershus fylkeskommune har også gitt tilsagn om støtte. I tillegg vil vi bruke en betydelig del av våre egne oppsparte midler på prosjektet.

PowerPointPresentasjonen kan fås ved henvendelse til NiB.

Vi regner med å distribuere heftet til målgruppene i løpet av november. Medlemmene får tilsendt et eksemplar gratis, men vil bli fakturert med kr. 100,- pr. hefte inklusive leveringsomkostninger hvis ytterligere ett eller flere eksemplarer ønskes. Bestilling kan rettes til Finn Otto Kvillum, e-post ott-kvil@online.no eller telefon 67 54 23 75.

Miljøvernprisen 2009 gikk til Jolien Perotti

Tekst og foto: Zsuzsa Fey

NiBs miljøvernpris ble innstiftet på årsmøtet i 1975 etter forslag fra styremedlem Axel Wannang i Bærum Miljøvern, som var det daværende navnet på vårt lokallag. Foruten å være et ledd i lokallagets opplysningsvirksomhet, skal den bidra til å synliggjøre naturvernarbeidet i Bærum. Ifølge vedtektene er det styret som skal kåre prisvinneren, men medlemmene kan gjennom kalenderåret foreslå kandidater. Prisen skal deles ut på årsmøtet.

Prisen for 2009 ble tildelt Jolien Perotti. Begrunnelsen ble lest opp på årsmøtet i mars 2010. Kort oppsummert fikk Jolien prisen for sitt initiativ til opprettelsen av Øverland Andelslandbruk som det første andelslandbruket (CSA) i Norge. På en entusiastisk måte sprer hun kunnskap om økologisk landbruk og viktigheten av bruk av jorda til matproduksjon.

Listen over alle tidligere prismottagere og begrunnelsene finnes på NiBs hjemmeside: <http://naturvernforbundet.no/cgi-bin/naturvern/imaker?id=70051&visdybde=2&aktiv=70051>

Har du tips eller forslag til kandidater til Miljøvernprisen 2010, så send en e-post til leder Bjørg Petra Brekke bpbr@online.no

Stor eik i Bærum

Tekst og foto: Anders Often, botaniker, NINA

For folk flest er det eik og furu som forbindes med høg alder selv om den lille einerbusken er det eneste treslaget i Norge med individ som beviselig er blitt over tusen år (Moen 1983).

Furu som er bestemt til litt over 750 år gammel er funnet i Forfjorddalen på Hinnøya. Nesten alle store eiker er hule og dermed umulige å aldersbestemme, men en sjelden gang hender det at eik ikke får hulrâte og det skal være bestemt eik på 950 år i Bosnia (Jones 1959).

Det er to viltvoksende eikearter i Norge, sommereik (*Quercus robur*) og vintereik (*Q. petraea*). Det er bare sommereik som er viltvoksende i indre del av Oslofjorden. Nesten all stor og gammel eik i Norge og ellers i Europa er sommer-eik.

Énstammetrær i Bærum

(1) Bjerke på Tanumplataet. I kant av ridebane 140 m o.h. Omkrets i 0,5 m høyde er 760 cm; i 3 m høyde 600 cm. Fem meter over

Den største eik i Bærum (1)

bakken deler den gigantiske stammen seg i 10 store greiner. Disse danner ei omfangsrik krone. Dette er trolig den største eika i Asker og Bærum. Hulrom i stammen er fylt med sement. Som flogplanter, det vil si planter som vokser oppe i en annen plante, vokste tveskjegg-veronika, rogn og kveke. Det vokser oksetungesopp på eika.

(2) Ringi på Tanumplataet. Tun 153 m o.h. Denne digre eika står på østsiden av stallen. Stammen er svakt svai med noe fortykket sokkel og en særegen, kraftig fortykning i 3 m høyde der hovedstammen deler seg i 3 store, opprette hovedstammer (samt én stamme som har falt ned for 20–30 år siden). Dette ser nærmest ut som et gammelt styvingspunkt, altså der man i gamle dager

Ringi på Tanumplataet (2)

kappet nye greinskudd, oftest på ask, som så ble brukt til dyrefor. Ble slik kapping eller styving gjentatt år etter år fikk man etter hvert tykke ca to meter høye stammer, såkalte askekaller. Treet er svært høyt – anslagsvis 30 m. Omkrets i 0,5 m høyde er 550 cm; i 3 m høyde 650 til 700 cm. Som flogplanter vokste alm, bringebær og ormetelg. Litt øst på tunet er det en liten eikehage med 4 eik med omkrets i brysthøyde på mellom 350 og 400 cm. Det er også ei uryd-

dig, skrantende, sparebankeik på vestsiden av en annen driftsbygning. Dette treet har magemål på 410 cm.

(3) **Tanum.** Veikant. 175 m o.h. Tanumeika vokser på en liten kul i veikanten, 300 m nord for Tanum kirke. Treet ble fredet 26.04.1962 (DN 1995). Stammen har sokkel på 20 til 50 cm. Omkrets av denne er 580 cm. Omkrets i brysthøyde ved det rustne fredningsmerket er 380 cm. Flogplanter i 2007 var løvetann, burot og hengebjørk. Tanumeika har skrantet sterkt og ble for 5–6-år siden kraftig beskåret av folk fra kommunen. Nærmeste nabo mente treet led på grunn av at tungtrafikk til Kirkerudbakken pakket til jorda rundt røttene. Jordpakking kan ha svekket treet og vært med å gjøre det sårbart for råtesopp slik at dagens sterkt reduserte vitalitet kan skyldes en kombinasjon av jordpakking og soppangrep.

(4) **Tanum,** 400 vest for Tanum gård. Åkerholme 145 m o.h. Voksestedet er rett under høyspentlinje og eika er kappet og stygt skamfært for å hindre at greiner når opp i ledningene. Omkrets i 1,3 m høyde er 370 cm. Stammen er svai og treet har bretttrøtter (vingekantede for-

tykkelser på nedre del av stammen ned mot bakken). Treet er angrepet av råtesopp. Det er mye halvstor eik i den tidligere havnehagen, som for øvrig er ganske gjengrodd av kratt.

Flerstammetrær i Bærum

(5) **Ringi på Tanumplataet.** Hage- mark. 140 m o.h. Ca 200 m sør for tunet er det en eikehage som holder på å gro igjen. Her er et titalls halvstor eik samt ei stor dobbelteik. Denne deler seg i 2,5 m høyde i to jevntykke stammer med omkrets i brysthøyde på henholdsvis 358 cm og 330 cm. Felles stamme er 0,5 m, og med litt fortykket sokkel. Her er omkrets 570 cm.

(6) **Tanum,** vest for kirka på åkerholme 165 m o.h. Voksestedet er en gjengroende åkerholme langs gårdsvei 200 m V for kirka. Treet skranter. Det er 0,5 m sokkel med omkrets 530 cm, og deretter to jevntykke stammer.

(7) **Blommenholm,** Solvikveien 17. Hage 6 m o.h. Det er ei flott eik i hagen til Kirsten Stray og Will Vyrje – på plenen på sørsiden av huset. Omkrets 0,5 m over bakken er 515 cm. Ca 1,5 m over bakken deler treet seg i to mektige hovedstammer. Omkrets her er

375 cm (nordre stamme) og 307 cm (søndre stamme). Det er mye silkemose på stammen. Det var fem flogplanter i 2007: rips, smørbukk, stornesle, korsknapp og gulmaure. Treet ble fredet 24.03.1955 (Erikstad & Hardeng 1988).

Sluttkommentar

Det er et gammelt og mangfoldig jordbrukslandskap i Bærum. I hundrevis, enn si tusenvis av år har store trær har vært en viktig og vakker del av dette rike landskapet. Nå er mye av det blitt boligstrøk. Havnehager er sjeldne slik at mange store trær er borte, men det finnes heldigvis fortsatt en del stor og verdifull eik – også i privathager – som det er viktig å ta vare på. I denne sammenheng er det verdt å nevne at halvstore fine trær er viktige, for de blir jo også store og gamle en gang. Hvis noen av Nøttekråkas lesere kan gi meg opplysninger om flere store eiketrær i Bærum, er jeg interessert i å få høre om dette, ikke minst hvis det kan knyttes historier til trærne. Dette gjelder også særpregede trær som nå er borte, eller som står som døde stammer.

Koordinater til trærne kan fås ved henvendelse til Anders.Often@nina.no

Litteratur

DN. 1995. Naturvernområder i Norge 1911-1994. DN-rapport 1995-3: 1-178.

Erikstad, L. & Hardeng, G. 1988. Naturvernområder i Norge.

Miljøverndepartementet. Avdeling for naturvern og friluftsliv. Rapport T-713: 1-147.

Jones, E.W. 1959. Biological flora of the British Isles. *Quercus* L. Journal of Ecology 47: 169-222.

Moen, F. 1983. Nordens eldste, levende tre funnet i Trysil. Årbok for Trysil 1983: 23-27.

Tanum "høyspenteik" (4)

Blommenholm (7)

Kan man med utgangspunkt i Lysakervassdraget stimulere unge menneskers interesser for natur og kultur? Kan dette være et underlag for å verne og vedlikeholde vassdraget samtidig som man styrker naturvitenskapene, realfagene og samfunnsfagene i skolene? Skal vi lage en konkurranse som dreier seg om Lysakervassdraget?

Spørsmålene ble fremsatt høsten 2009. Svarene var: Ja – dette er viktig, dette kan vi få til. Arne Tollan og Bo Wingård i Lysakervassdragets Venner, Ingun JuulHansen i Bærum Elveforum, Trine Johnsen og Tor Hammer i Oslo Elveforum og Robert Moore fra Jar skole etablerte en arbeidsgruppe for Lysakervassdragsprisen.

Lysakervassdragsprisen skal bidra til å utvikle miljøengasjementet til barn og ungdom mellom 10 og 15 år. Konkurransen henvider seg til 5., 6. og 7. klasse i barneskolen og 8., 9. og 10. klasse i ungdomsskolen – og angår skolene som ligger i eller i nærheten av Lysakervassdraget. I Bærum er det syv aktuelle skoler, i Oslo 12 og på Ringerike fire. 23 skoler med anslagsvis 4000 elever og deres 8000 foresatte må være en viktig målgruppe for en fremtidig god forvaltning av vassdraget. Vi har kontaktet alle skolene og skissert et opplegg der skoleklasser eller grupper kan levere inn prosjektoppgaver innen tema som natur- og realfag, samfunnsfag og teknologiske fag. Prosjektmulighetene er mange og kan dreie seg om fugleliv og dyreliv, fisk og fiske, planter og blomster i vann og

på land, bruk av vassdraget før og nå, forurensning og vannkjemiskemi, flommer og oversvømmelse, lek og idrett, vassdraget som inspirasjonskilde for bilder, ord og toner. . . Hele klasser kan delta, eventuelt større eller mindre grupper. Responsen var god. Kommunale etater i Bærum og Oslo ønsket tiltaket velkommen.

Vi har i tillegg kontaktet kommunale myndigheter, næringslivet, Rotaryforeningene og velforeningene i området for å få dem til å støtte arbeidet, og har nå fått inn godt over halvparten av de midlene vi har budsjettert med. Vi tenkte at noen lærere ønsket faglig påfyll, og inviterte til kurs på forsommeren om vassdraget, om praktiske undersøkelser og om prosjektmuligheter. 26 lærere fra 12 skoler deltok. Vi gjentar kurset i september.

Alle skolene er invitert til å delta i konkurransen om Lysakervassdragsprisen. Vi håper på mange gode prosjektoppgaver. Vi setter ned en jury som skal bedømme prosjektene. Finalen holdes i Oslo Rådhus 7. april til neste år. Alle

prosjektgruppene får et diplom, og alle de seks finalelagene får en gjenstandspremie. De to finalistene og deres skoler får en pengepremie.

Fra arbeidsgruppens side er det mye som gjenstår: Diplomer må lages, gjenstandspremier må skaffes, vi må få flere sponsorer, og vi må lage et finalearrangement verdig Lysakervassdraget og alle skolene i området. Har du noe å bidra med? Kontakt Trine Johnsen (trine.johnsen@gmail.com) eller Bo Wingård (abwin@mac.com).

Lysakervassdragsprisen

Granfossen i Lysakerelva ved en ganske høy vannføring på 30 m³/s.

Tekst og foto Bo Wingård

Lysakervassdraget er et spesielt vassdrag. Den øverste delen av vassdraget ligger i skogene på Ringerike, og vannet renner ut i Oslofjorden. Vassdraget forvaltes av Buskerud og Akershus fylkeskommuner, av Bærum, Oslo og Ringerike kommuner, og av store og små grunneiere. Det består av Langlivassdraget, Heggelivassdraget og Sørkedalsvassdraget. Langlielva og Heggelielva renner ut i Sørkedalselva like ved Sørkedalen skole. Sørkedalselva og bekken fra Triungsvann renner ut i Bogstadvann. Lysakerelva går fra Bogstadvann til Lysaker. Vassdraget dekker tre kommuner og to fylker. Det er det tredje største vassdraget som renner ut i indre Oslofjord, etter Akerelva og Sandvikselva.

Ved Oppkuven har vi sub-alpine områder, i elvedalene er det varmekrevende løvtrær. Her er det elvemuslinger og edelkreps. Laks og sjørret går opp til Granfossen. Det er ørret og abbor i elver, bekker og vann. Vegetasjonen er svært rik, mye takket være de helt spesielle geologiske forholdene. Det har vært en storstilt industrivirksomhet i tilknytning til fossene nedenfor Bogstadvann. Det er betydelige brukerinteresser og ofte også brukerkonflikter: Utbyggere og grunneiere, infrastruktur som veier, baner, kraftledninger, vannforsyning og avløp, idretten, landbruk og skogsdrift, fiske og verneinteressene.

Finn Otto Kvillum, tidligere leder og styremedlem i NiB gjennom en årrekke, fylte 80 år i august, og ble behørig gratulert av nåværende og tidligere styremedlemmer.

Foto: Finn Hebbe Johnsrud

Slåttekurs på Ryghsetra

Tekst og foto: Zsuzsa Fey

Slåttekurset på Ryghsetra ble i år arrangert for 17. gang av Naturvernforbundet i Buskerud. Formålet med disse kursene er å formidle kunnskaper om slåttenger, deres økologi og biologi, samt å lære deltakerne å slå med ljå, hesje og lauve.

I år var det ca. 30 deltagere og omtrent like mange medhjelpere fra ni nasjoner. Ved siden av de norske deltagerne var det to damer som kom fra det estlandske vennskapsfylket til Buskerud, to karer fra Estramadura-området i Spania og en mann fra Latvia. Blant medhjelperne var det fire slåttekarer og en ekspert på lauving fra Sverige, og ellers lokale frivillige og tidligere deltagere fra Norge.

Kurset fant sted på Ryghsetra gård, vegg-i-vegg med Solsetra leirsted i nærheten av Mjøndalen

i orkidékommunen Nedre Eiker. Selve enga var på ca. 30 mål i skrånende terreng til Hagatjern.

Kurset varte fra torsdag ettermiddag til søndag ettermiddag og besto av både teoretisk undervisning og masse praktisk arbeid på enga med en veldig fin sosial ramme rundt. Det var bare hyggelige og smilende mennesker å treffe. Som en av de svenske slåttekarene sa i starten: Målet med kurset er å ha mennesker som smiler når de slår gresset, ikke noe annet.

En forutsetning for å få fram

smilet var å ha gode redskaper, altså skarpe ljåer. Dette ble muligjort ved hjelp av to store slipesteiner og kyndige veiledere som både demonstrerte slipeteknikken og hjalp folk med å slippe ljåbladene sine. Etter at ljåbladene var kvasset gikk vi løs på enga. Alle lærte å slå (enten med sine egne eller med lånte ljåer), rake og hesje, og vi arbeidet til alt gresset hang på hesjene.

Under slåttan så vi både fiskeørn over vannet og en rik flora med masse hjertegras, markjordbær og blomster som nattviol, rødflangre og brudespore i og rundt enga.

Det var rom for sosiale aktiviteter også, som festmiddag med spansk skinke på lørdagskvelden og bad i Hagatjern.

NATURVERN PÅ INTERNETT

Øivind Grimmer

Dersom en søker etter naturvern på Google, kommer naturvernforbundet opp som førstevalg. En kommer da til hjemmesiden til **Norges Naturvernforbund** <http://naturvernforbundet.no>

Norges Naturvernforbund (NNV) ble grunnlagt i 1914 og er Norges eldste natur – og miljøvernorganisasjon. Forbundet er en demokratisk medlemsorganisasjon med 18700 medlemmer, fylkeslag i alle landets fylker og ca. 100 lokallag over hele landet. Lars Haltbrekken er leder og generalsekretær Jan Thomas Odegard styrer den daglige driften. Forbundet utgir magasinet Natur og Miljø.

Her finnes det beskrivelser av viktige saksområder:

- **Naturvern**
- **Energi**
- **Klima**
- **Samferdsel**
- **Forurensning**
- **Miljøvennlig hverdag**

På hjemmesiden kan en velge forskjellige fylkeslag og kommer for eksempel til: **Naturvernforbundet i Oslo og Akershus (NOA)** <http://www.noa.no>

Østlandske Kredsforening for Naturfredning i Norge, som NOA het da, ble stiftet den 29. april 1914 – som den første naturvernforening i Norge. NOA arbeider for å verne naturen og sikre livsmiljøene slik at menneskelig virksomhet ikke overskrider tålegrensen i naturen. Leder er Gjermund Andersen og Knut Frigård er styreleder. NOA utgir medlemsbladet Grevlingen.

Hjemmesiden behandler flere viktige saksområder:

- **Marka:** NOA har lang historie innen markaarbeidet og har laget en egen nettside om Oslomarka <http://www.oslomarka.no>
- **Eventyrskoger:** NOA har definert og beskrevet en lang rekke områder som beskrives som marka på sitt beste.
- **Nærmiljø**
- **Samferdsel**

Beskrivelser og kart er lett tilgjengelige på hjemmesiden.

NOA har 16 aktive lokallag. Dersom en velger Bærum, kommer en til: **Naturvernforbundet i Bærum** <http://www.baerumsnatur.no>

Naturvernforbundet i Bærum (NiB) ble stiftet 29.08.1972 og er et lokallag under fylkeslaget NOA som igjen er en del av NNV. NiB arbeider for å bevare natur, kulturlandskaper og dyrkbar jord, med et særlig fokus på bevaring av grønne lunger i boligsonen. Leder er Bjørg Petra Brekke. NiB utgir medlemsbladet Nøttekråka.

På hjemmesiden er det listet en lang rekke saksområder som er viktige for Naturvernforbundet i Bærum under overskriften "Aktuelle saker i NiB"

Naturvernforbundet i Bærum finnes også på Twitter: <http://twitter.com/baerumsnatur>

Tanken med konto på Twitter er å kunne informere medlemmene og andre interesserte fortløpende om nyheter angående NiB sitt arbeid og annet som kan være interessant for medlemmene. Dugnader blir også annonsert her.

Medlemsarrangement og dugnader

Noen av våre medlemmer, spesielt de som er nyinnflyttet i bygda, har etterlyst medlemsarrangementer der de kan bli kjent med andre naturinteresserte. Vårt faste arrangement er årsmøtet. I tillegg har vi ulike dugnader som også har en sosial side. Dugnadene blir fortløpende annonsert på hjemmesiden vår; www.baerumsnatur.no og på Twitter. Nærmere opplysninger om dugnadene får dere ved henvendelse til Finn Otto Kvillum på e-post: ott-kvil@online.no eller tlf. 67 54 23 75.

For dere som også vil delta på turer, annonserer vi her høstens turprogram for Norsk Ornitologisk forening.

Ørn og ravn ved Burudvann.
Foto Knut Arne Nygård

Høstens turer med Norsk Ornitologisk forening, avd. Oslo og Akershus

Høstens vakreste Rigmor-tur – Søndag 17. oktober

En meget tradisjonsrik tur, hvor vi ferdes med M/S Rigmor langs kysten av indre Oslofjord for å se etter alkefugler, ender og måker. Med gode, helst sterke, sønnavinder i forkant kan man se lomvi, alke og kanskje lunde og alkekonge. I tillegg kan spennende måker dukke opp. Tog/buss til Sandvika. Gratis P-plass under E-18.

Fremmøtested: Kadettangen i Sandvika

Tid: 11.00–14.00

Pris: Voksne kr 150,- Ungdom 10–18 år kr 70,- Barn under 10 gratis

Medlemmer av ornitologisk forening blir prioritert hvis det blir plassmangel.

Turleder: Geoffroy Acklam

Skogens vinterfugler og -lyder – Lørdag 27. november

Skogstur hvor vi går fra Steinskogen gravlund og innover mot Muren. Målet med turen er spesielt å lære deltakerne lydene til de vanligste artene i høst/vinterskogen – som hakkespetter, meiser, trekryper og finkefugler. Kanskje treffer vi på spurveugla også? **Obs!** Fottøy etter forholdene, det kan være meget vått og kanskje snø i skogen på denne årstiden.

Fremmøtested: P-plassen på Steinskogen Gravlund i Bærum (er skiltet fra rv. 128)

Tid: 10.00–14.00

Pris: Gratis

Turleder: Knut Arne Nygård

Hvis du synes dette ser interessant ut og du har lyst på flere turer, finner du hele program-kalenderen på NOF/Oslo & Akershus web-side (kalenderen øverst til høyre på siden): <http://nofoa.no/>

NiBs styre, 2010:

Bak, fra venstre; Finn Hebbe Johnsrud,
Finn Otto Kvillum, Tomas Sydberger,
Øivind Grimmer.

Foran, fra venstre; Mari Kildahl,
Elen M. Søreide Lie, Bjørg Petra Brekke
(leder), Zsuzsa Fey (nestleder).

Bo Wingård var ikke tilstede.
Foto: Terje Jacobsen

GRASROTANDELEN
NATURVERNFORBUNDET I BÆRUM

Organisasjonsnummer: 971258551

32774971258551

Returadresse:
Naturvernforbundet i Bærum
Pb. 252
1319 Bekkestua

B

